

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. **9**, jaargang **10**, september 2010

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

---

Van de redactie

“Ondanks de duidelijk gevoelde noodzaak tot vernieuwen staat juist vaak de bibliotheekvernieuwing door bezuinigingen onder druk.” Dat zegt **Johanna Kasperkovitz** in haar rapport over gemeentelijke bezuinigingen, *Krimpend perspectief*.

Deze Nieuwsbrief is door alle druk op het bibliotheekwerk niet gekrompen, maar een beetje uitgedijd. Gauw lezen maar weer.

Wim Keizer,
21 september 2010

Implementatieplan: lokaal niveau beslist over meedoen aan “digitale bibliotheek”

“De besluitvorming met betrekking tot digitale diensten/vernieuwingen binnen de bibliotheeksector vindt primair plaats op het niveau van de basisbibliotheek. De basisbibliotheek is immers verantwoordelijk voor haar eigen bedrijfsvoering en ICT speelt daarin een belangrijke rol. Dit betekent dat de basisbibliotheek de eindverantwoordelijke positie heeft om te besluiten of, en zo ja wanneer en op welke wijze, er gebruik gemaakt gaat worden van de diensten die Bibliotheek.nl aanbiedt.”

Dat staat in het door de Stichting Bibliotheek.nl op 15 september 2010 gepubliceerde *Implementatieplan Bibliotheek.nl; van idee naar toepassing in de praktijk*, in het hoofdstuk “Organisatorische setting”.

Deze setting heeft direct gevolgen voor de implementatie-aanpak. In een eveneens op 15 september door OCW en Bibliotheek.nl georganiseerde voorlichtingsmiddag in Rotterdam is toelichting gegeven op de subsidieregeling van OCW en op zaken die in het implementatieplan staan. (Voor subsidieregeling: zie volgende bericht).

Geen big bang

Het Implementatieplan zegt dat de invoering van diensten en producten van Bibliotheek.nl uitdrukkelijk geen ‘big bang’-scenario is. “Implementatie zal geschieden in releases (met toenemende functionaliteit en integratie) en zal geschieden op het niveau van de bibliotheek (het bibliotheeksysteem). Implementatie wordt niet alleen bepaald door het moment van landelijke beschikbaarheid, maar vooral ook op basis van de behoefte van de basisbibliotheek.” Daar wordt echter wel aan toegevoegd dat er geen sprake kan zijn van *cherry picking*. “Juist vanwege de samenhang en het streven om gezamenlijk te innoveren is het noodzakelijk dat de verschillende diensten uiteindelijk samen als één geheel worden afgenomen. Vanwege de verschillende huidige situaties (stel dat een bibliotheek heel recentelijk een betaalmogelijkheid heeft ingevoerd, of net haar website heeft vernieuwd) zal het zeer

waarschijnlijk zo zijn dat in het begin niet alle diensten worden afgenomen. Wel zullen bij de implementatie zo veel mogelijk diensten gebundeld worden. De focus ligt in eerste instantie op de Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC), de webinfrastructuur en het datawarehouse. Dit beperkt de implementatiemomenten bij de bibliotheek en maakt het invoeren ook efficiënter.”

Geen eenzijdig schema

Ook meldt het plan dat er niet eenzijdig door Bibliotheek.nl een landelijk implementatieschema kan worden vastgesteld. “Bibliotheek.nl heeft wel een voorkeur (op basis van de feitelijke ICT-situatie bij de bibliotheek) met welke bibliotheken kan worden gestart. Het vaststellen van het uiteindelijke implementatieschema gebeurt in overleg met de bibliotheken en de intakegesprekken vormen hiervoor de eerste stap.”

Samenwerking met PSO's

Het plan meldt dat Bibliotheek.nl in nauwe samenwerking met de Stichting Samenwerkende PSO's Nederland en de franchisebibliotheken bezig is te onderzoeken hoe activiteiten en inspanningen geharmoniseerd en zo mogelijk geïntegreerd kunnen worden. Doel: gemeenschappelijke implementatie en beheer van de nieuwe infrastructuur en exploitatie van digitale diensten op landelijke schaal. “Uiteindelijk moet dit leiden tot een bundeling van kennis en expertise binnen de branche, waardoor het beheer en de exploitatie effectief en efficiënt belegd zijn.”

Het hele Implementatieplan staat op www.stichtingbibliotheek.nl.

Kerstboom en -ballen

Theo Bijvoet, hoofd Letteren en Bibliotheken bij OCW, wees 15 september om te beginnen op het vorig jaar door **Bart Drenth** gemaakte onderscheid tussen de kerstboom met kluit en de kerstballen. OCW blijft zich structureel met € 2 miljoen verantwoordelijk voelen voor de infrastructuur (de kluit). De bibliotheekbranche zelf is verantwoordelijk voor de content en de diensten (de ballen). Dat OCW nu ook nog geld heeft voor ballen is mooi meegenomen. Wat er volgende jaren gebeurt hangt voor 2011 allereerst van Prinsjesdag af en voor verdere jaren van een nieuw kabinet.

Theo acht het wel waarschijnlijk dat er volgend jaar nog OCW-innovatiemiddelen zijn om ook de rest van de basisbibliotheken te kunnen voorzien van € 37.000 per bibliotheek. De staatssecretaris of minister van OCW moet eind van dit jaar een voortgangsrapportage naar de Tweede Kamer sturen en de kans dat er volgende jaren nog OCW-gelden zijn is volgens hem aanzienlijk groter als er nu fors wordt ingetekend op de subsidieregeling. “Dan kunnen we melden dat het goed gaat en dat maakt ons verhaal naar de politiek makkelijker.” Hij wees er op dat er gekozen is voor een heel lichte aanvraag- en antwoordingsprocedure.

Loting

Dat alles nu niet in één keer kan, heeft te maken met het beperkte budget van € 3,5 miljoen en met de beperkte capaciteit van Bibliotheek.nl. De in de subsidieregeling genoemde loting voor basisbibliotheken (niet-zijnde Plusbibliotheek) zal zo worden uitgevoerd dat er

spreiding komt over het hele land. De bibliotheken worden per provincie genummerd. De regeling gaat uit van maximaal 4 basisbibliotheken per provincie.

De trekking en bepaling van de volgorde van alle bibliotheken zal veertien dagen na 15 oktober plaatsvinden bij een notaris van Pels Rijcken in Den Haag. Wie geïnteresseerd is, kan daar bij zijn.

Doe mee

Peter van Eijk van Bibliotheek.nl had begrepen dat er vanuit Bibliotheek.nl tussen juni (regionale bijeenkomsten) en nu wat te weinig gecommuniceerd is. Daar maakte hij zijn excuses voor. Hij riep iedereen op vooral de subsidiebedragen uit de regeling aan te vragen. Juist in een tijd van bezuinigingen moeten bibliotheken meedoen, want de digitaliseringsgolf gaat nog harder dan de bezuinigingsgolf. Als voorbeeld liet hij zien wat andere instellingen al met *apps* doen op de *iPad*. Meer dan voorheen is in de bibliotheekwereld coproductie nodig. Hij vertelde optimistisch te blijven en noemde als voorbeeld het beeldmerk. Zonder dat daar officiële besluiten over zijn genomen en zonder centrale regie is het er nu. En iedereen vindt het vanzelfsprekend. Zo zal het volgens hem ook met de digitale bibliotheek kunnen gaan.

Hard werken

Dennis Eijsten van Bibliotheek.nl liet zien wat de belangrijkste elementen van “de digitale bibliotheek” inhouden: de website-infrastructuur (*white label website* en *widgetstore*), het *datawarehouse* en de Nationale Bibliotheek Catalogus. Met daarbij zaken als *online* betalen, *identity management* en *single sign-on*. De medewerkers van Bibliotheek.nl werken harder dan ooit om te zorgen dat er ook wat te implementeren valt.

Na de pauze beantwoordden Theo, Peter en Dennis vragen.

Tegelijk aanvragen?

“Kan een PSO voor alle bibliotheken in haar netwerk tegelijk een aanvraag doen?” was één van de vragen. Het antwoord luidde dat het niet kan, de regeling voorziet er niet in.

“Hoe zijn de hoogten van de bedragen voor de drie categorieën organisaties vastgesteld?” Theo antwoordde dat het bedrag gewoon een tegemoetkoming is, meer zit er niet achter.

“Wat gebeurt er als Bibliotheek.nl onverhoopt niet op tijd is, waardoor organisaties die geld hebben toegewezen gekregen ook niet op tijd kunnen zijn?” Het antwoord was dat dan nader bekeken wordt wat er gedaan moet worden.

Gegevens datawarehouse

Wat toelevering voor en gebruik van gegevens van het datawarehouse betreft, vertelde Peter dat hij daar graag een besluit over zou willen hebben in de VOB-ledenvergadering, zodat er geen *codes of conduct* per bibliotheek hoeven te worden afgesproken.

“Komt er na 2010 ook nog OCW-geld?” Theo zei dat hij daar optimistisch over is, maar natuurlijk geen harde toezeggingen kan doen.

“Waarom is gekozen voor maximaal vier bibliotheken per provincie en geen rekening gehouden met de verschillen in bevolkingsdichtheid in de provincies?” Theo antwoordde dat uit cultuurpolitieke overwegingen voor spreiding over het hele land is gekozen.

Maatwerk

Peter ging nader in op de in het in het implementatieplan genoemde onwenselijkheid van *cherry picking*. Bibliotheek.nl zal het respecteren als een bibliotheek die net iets nieuws heeft aangeschaft dat niet onmiddellijk gaat vervangen door een product of dienst van Bibliotheek.nl. Na een normale afschrijfperiode van 3 à 4 jaar moet de desbetreffende bibliotheek dan ook voor dat onderdeel wel meedoen met Bibliotheek.nl. Maar alle gesprekken die Bibliotheek.nl gaat voeren, zullen gericht zijn op maatwerk.

Peter vertelde verder dat Bibliotheek.nl alle specificaties in detail zal verstrekken zodra ze er zijn. Bibliotheek.nl heeft tot nu toe veel werk gehad aan de aanbestedingen, omdat die heel zorgvuldig moeten worden behandeld. “De details worden letterlijk vandaag geschreven door de mensen van Bibliotheek.nl. Ik weet dat jullie pas goed aan het werk kunnen, als de specificaties er zijn”. Hij verwees voor de Nationale Bibliotheek Catalogus naar **Johan Stapel**, die voor een deel van zijn KB-uren is vrijgemaakt voor de NBC.

Kostenbesparingen?

“Wat zijn de kostenbesparingen?”

Peter antwoordde dat het klimaat anders is dan twee jaar geleden, maar dat hij toch hoopt dat veel bibliotheken voldoende vertrouwen in Bibliotheek.nl hebben om mee te doen. Aangeven wat precies de kostenbesparingen zijn is echter lastig. Zo is bij een eerste verkenning in Noord-Brabant gebleken dat het al niet makkelijk is om diepgaande inzicht te krijgen in de *bestaande kosten*. Als voorbeelden van mogelijke activiteiten die kosten zullen besparen noemde hij de gezamenlijke huisstijl, gezamenlijk catalogiseren en gezamenlijk collectioneren. Hij zei erbij dat dit niet hetzelfde is als besparen op ICT-kosten.

“Je moet opnieuw kijken naar de hele organisatie. Dat moet ook al als er bezuinigd wordt. Het roept de vraag op: hoe ziet een *Bibliotheek 3.0* eruit? Dat speelt allemaal mee.” Naar echte kostenbesparingen moet in de vorm van maatwerk gekeken worden en wat we volgens Peter zeker weten is dat er structureel niet meer geld van de overheden komt.

Nan van Schendel (Bibliotheek Gouda) vond dat er een visie nodig is op de toekomst van de openbare bibliotheek en de relatie tussen de digitale en de fysieke bibliotheek. Dat helpt de besluitvorming.

“Het lijkt erop dat de PSO's het beheer en het onderhoud gaan doen, daar moet dan wel dekking voor zijn.”

Peter zei met gepaste jaloezie naar de Rabobanken te kijken, waar een centrale organisatie de lokale banken “ontzorgt”. “Naar dat model kijk ik. We gaan samen met de PSO's na of we een landelijke serviceorganisatie in het leven kunnen roepen. Ik wil graag een samenwerkingsovereenkomst tussen Bibliotheek.nl en de PSO's, om een gemeenschappelijke faciliteit te creëren. Maar ook daar geldt dat we het precieze rekensommetje moeten hebben. Dat huiswerk moeten we nog maken.”

Theo en Peter zeiden desgevraagd toe dat de presentaties van de middag en de vragen met de antwoorden gepubliceerd zullen worden op www.stichtingbibliotheek.nl.

Voor aansluiting op “digitale bibliotheek” € 3,5 miljoen

Staatssecretaris **Marja van Bijsterveldt** van OCW heeft € 3.504.000 beschikbaar voor aansluiting van basisbibliotheken, WSF-bibliotheken en PSO's op de landelijke digitale bibliotheek. Voor basisbibliotheken is € 1.554.000 beschikbaar, voor WSF-bibliotheken € 1.050.000 en voor PSO's € 900.000. Dat komt neer op € 75.000 voor elke WSF-bibliotheek en PSO en € 37.000 per basisbibliotheek (maximaal 42 in het land, of hooguit 4 per provincie).

Dat staat in de op 27 augustus gepubliceerde subsidieregeling aansluiting digitale bibliotheek. Hiermee is invulling gegeven aan een onderdeel van het in het december 2009 ondertekende Bibliotheekcharter, waarin staat dat er voor lokale en provinciale implementatie € 3,5 miljoen beschikbaar is (€ 1,5 miljoen uit 2009 en € 2 miljoen uit 2010).

Subsidieaanvragen moeten uiterlijk 15 oktober bij OCW zijn ingediend. PSO's moeten met hun activiteiten uiterlijk 1 juli 2011 klaar zijn, basisbibliotheken en WSF-bibliotheken 1 december 2011. De reden dat voor PSO's 1 juli 2011 geldt is dat bibliotheken die “hun IT-diensten” van een PSO afnemen pas hun aansluiting op Bibliotheek.nl tot stand kunnen brengen als de PSO klaar is (althans dat is de redenering achter de regeling, die niet uitgaat van provinciale netwerken - wk).

Ca. 60 bibliotheken

De regeling zegt dat niet alle bibliotheken al zullen kunnen besluiten in 2010 deel te nemen. Ook is het voor Bibliotheek.nl niet mogelijk in korte tijd alle bibliotheken aan te sluiten. Om die reden krijgen ca. 60 bibliotheken (14 WSF- en zo'n 42 basisbibliotheken), alsmede de 11 PSO's gelegenheid gebruik te maken van de regeling.

Aansluiting houdt in deelname aan de informatie-infrastructuur van de landelijke digitale bibliotheek, die in elk geval bestaat uit het gebruik van de volgende componenten:

- de technische en organisatorische aan-sluiting op de gemeenschappelijke web-site-infrastructuur;
- de aansluiting op de Nationale Biblio-theek Catalogus;
- de aansluiting op het gemeenschappelijke datawarehouse.

Eigen verantwoordelijkheid

De regeling zegt dat tot stand brengen van de aansluiting op de landelijke digitale bibliotheek een coproductie is van Bibliotheek.nl en desbetreffende bibliotheekorganisatie. De verantwoordelijkheid voor het realiseren van de prestaties zoals de regeling beschrijft ligt echter bij de subsidieontvangende bibliotheekorganisatie. De feitelijke taakverdeling tussen deze partijen is volgens de regeling beschreven in een implementatieplan van Bibliotheek.nl, dat is te raadplegen op www.bibliotheek.nl (bedoeld werd www.stichtingbibliotheek.nl, zie ook artikel hiervoor).

Loting

Omdat er niet genoeg geld is om alle basisbibliotheken aan te sluiten, komt er een loting als er door basisbibliotheken meer geld wordt aangevraagd dan er beschikbaar is. Bij de verdeling wordt ten hoogste aan vier basisbibliotheken per provincie subsidie verleend. Er is gekozen voor loting, omdat er voor de aansluiting geen kwalitatieve criteria zijn en er op basis daarvan geen onderscheid gemaakt kan worden tussen bibliotheken.

De hele regeling staat op <https://www.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2010-13278.html>.

VNG kritisch over regeling

De VNG publiceerde de subsidieregeling aansluiting digitale bibliotheek 30 augustus op haar website: www.vng.nl.

Erbij vermeld werd:

“VNG Standpunt

De VNG is kritisch over deze subsidieregeling. Omdat niet bekend is hoe hoog de invoeringskosten bij basisbibliotheken zijn, is niet aan te geven of de middelen toereikend zijn. Bovendien vindt de VNG een rol voor PSO's als digitale schakel tussen bibliotheek.nl en de basisbibliotheken ongewenst.”

Verwezen wordt naar de brief van de VNG aan OCW d.d. 25 juni 2010 (zie ook vorige Nieuwsbrief).

Commentaar

Vraag geld maar aan; het kan altijd nog weer terug

Wim Keizer

Doen bibliotheken er wel of niet verstandig aan om subsidie aan te vragen op basis van de subsidieregeling aansluiting digitale bibliotheek van OCW en datgene wat er tot nu toe door de Stichting Bibliotheek.nl bekend is gemaakt? Inclusief alles wat er nog niet bekend is, zoals de eigen kosten van implementatie en exploitatie (inclusief beheer en onderhoud)?

Peter van Eijk en de zijnen, verwijzend naar de doelen uit *Agenda voor de toekomst*, tonen veel enthousiasme en doorzettingsvermogen. En vragen om vertrouwen.

Probleem van de subsidieregeling is dat de ermee gemoeide € 3,5 miljoen dit jaar moet worden weggezet, maar dat Bibliotheek.nl, ondanks keihard werken, op dit moment nog niet in staat is te vertellen wat zowel voor de implementatie als de langere termijn de kosten voor de bibliotheken zullen zijn en of deze kosten hoger of lager uitvallen dan nu het geval is.

Zonder enthousiaste mensen komen we nergens en wie ben ik om het enthousiasme van Peter te dempen met te kritische vragen (een verwijt dat ik kreeg - overigens *niet* van hem - naar aanleiding van de beschouwingen over de “digitale bibliotheek” in de Nieuwsbrieven van juli en augustus). Ik ga de vragen hier niet herhalen en of ze te kritisch

zijn of misschien nog niet eens kritisch genoeg, moet ieder zelf maar bepalen. Datzelfde geldt ook voor de vragen die de VNG heeft. Ik ben niet overdreven optimistisch, ook niet pessimistisch, maar probeer realistisch te zijn. En wie vindt dat ik daar niet in slaag: *reacties zijn van harte welkom*.

Het implementatieplan zegt gewoon eerlijk dat elke bibliotheek zelf moet beslissen over wel of geen diensten en producten afnemen van (o.a.) de Stichting Bibliotheek.nl, omdat elke bibliotheek eindverantwoordelijk is voor haar eigen bedrijfsvoering. Een 'big bang'-scenario (onder regie van OCW of Sector-instituut) komt er uitdrukkelijk niet. Het rapport van **Johanna Kasperkovitz** (zie verderop) laat zien dat bibliotheken uiteenlopende opvattingen hebben over wat goed bibliotheekwerk is of zou moeten zijn.

Moeten de bibliotheken vertrouwen op Bibliotheek.nl en financieel gezien maar een sprong in het duister doen? Goed ondernemerschap (wat moderne directeuren geacht worden te hebben) veronderstelt dat je van tevoren zo goed mogelijk berekent wat de gevolgen zijn van beslissingen. Als kind leerde ik: geloven doe je in de kerk, maar daarbuiten kun je het beter maar zeker weten. Wat doe je als weten nog niet mogelijk is, maar er wel uitzicht op geboden wordt dat de benodigde kennis er kan komen na het verstrijken van de aanvraagdatum (15 oktober)?

Ik zou zeggen: vraag het subsidiegeld aan en wacht af waar Bibliotheek.nl straks mee komt. En stel de vragen waar je antwoord op wilt en moet hebben. Zoals een lid van de Stichting Overleg Openbaar Bibliotheekwerk Noord-Holland (SOOB NH) nuchter zei, naar aanleiding van alle twijfels die er bij bibliotheken leven: als je uiteindelijk toch denkt dat het beter is *niet* mee te doen, kun je het geld gewoon weer teruggeven aan OCW. En overigens denk ik dat, hoewel VNG, gemeenten, IPO en provincies er niet *rechtstreeks* over gaan, het mooi zou zijn als de charterpartners hun achterban positieve berichten sturen over de digitale bibliotheek zoals Bibliotheek.nl die voor ogen heeft. Weliswaar is het allemaal veel gecompliceerder dan de Projectgroep Bibliotheekinnovatie vorig jaar gedacht had, maar daarin is dit ICT-project niet uniek.

Eén ding staat vast: alleen met OCW-geld komt er geen deelname van de Nederlandse bibliotheken aan de digitale bibliotheek, ook niet als de € 0,22 per inwoner die de bibliotheken aan digitale *content* betalen erbij geteld wordt. Het is mooi dat OCW structureel minimaal € 2 miljoen voor de kluit van de kerstboom (de infrastructuur) wil betalen. De diensten en producten waar het publiek concreet iets aan kan hebben (de kerstballen) zullen voor rekening van de bibliotheken zelf zijn en dan hoor ik toch al weer snel de eerder genoemde bedragen van € 1,50, € 2 of zelfs € 5 per inwoner, ofwel in het totaal € 25 miljoen, respectievelijk € 33 miljoen en € 83 miljoen. Die bedragen zijn alleen te vinden door *echt* inhoudelijke keuzes te maken en als gezamenlijk bibliotheekwerk efficiënter te worden.

Of door nieuwe bronnen van inkomsten te genereren:

<http://www.markdeckers.net/2010/09/van-swelmen-open-brief-aan-directeur.html>.

Samenstelling consortia voor NBC en white label website

Het consortium waar NBD/Biblion penvoerder van is en waarmee Bibliotheek.nl een raamovereenkomst voor eventuele bouw van de Nationale Bibliotheek Catalogus (NBC) heeft afgesloten bestaat uit NBD, *Ex Libris*, de *Katholieke Universiteit Leuven* en *Bright Side of Life Computer Consultancy*.

Dat vertelde **Annerie Lotterman** van Bibliotheek.nl desgevraagd op 17 augustus (juist na het sluiten van de vorige Nieuwsbrief).

Onderaannemers

Zij meldde: “NBD/Biblion en Ex Libris hebben gezamenlijk ingeschreven, waarbij NBD/Biblion Bright Side of Life Computer Consultancy BV als onderaannemer heeft en Ex Libris de Katholieke Universiteit Leuven als onderaannemer heeft. NBD/Biblion en Ex Libris hebben gezamenlijk ingeschreven, en dragen de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de inschrijving en voor de onderaannemers. Over de precieze rol van de onderaannemers kunnen we in dit stadium nog geen uitspraken doen. We hebben met de verschillende inschrijvers een raamovereenkomst gesloten voor de bouw van de NBC, en we zijn op dit moment bezig met het uitzetten van minitenders voor de concrete opdrachten, waarbij zowel de combinatie NBD en Ex Libris als OCLC partij zijn.”

Website

Annerie vertelde over de White label website dat in het consortium van Info.nl de *Stichting Overijsselse Bibliotheekdienst*, *App BV* en *Bright Side of Life Computer Consultancy* zitten en in het consortium van App BV Info.nl, eveneens OBD en Bright Side of Life. (De OBD zit er namens de Stichting PSO's Nederland - wk).

Zij vertelde ook dat het onderdeel bezitssynchronisatie is opgenomen in de aan-besteding van de NBC. En dat online betalen als onderhandse opdracht is weggezet, die zich “op dit moment” (d.w.z. 17 augustus – wk) in de contracterende fase bevindt.

Alarmbrief bezuinigingen; pleidooi instapniveau geïndexeerd te handhaven

“Treed in overleg met de partners van het Bibliotheekcharter en stel het instapniveau vast voor 2011. Baseer u daarbij op de bedragen die in 2003 als instapniveau golden en indexeer deze. Spreek een indexeringsformule af voor de komende jaren.”

Dat is één van de wensen die een groep van 22 bibliotheekdirecteuren op initiatief van **Marijke van der Hoff** van het Bibliotheeknetwerk Zuid-Holland zuidoost 25 augustus 2010 heeft neergelegd bij **Ap de Vries**, directeur van de VOB.

Aanleiding voor de brief is de verontrusting over “de ongekende bezuinigingen die op het bibliotheekwerk afkomen”. (Zie ook de berichtgeving naar aanleiding van het door **Johanna Kasperkovitz** gemaakte rapport *Krimpend perspectief* op de sites van VOB en SIOB,

www.debibliotheken.nl en www.sioob.nl. Voor rapport zelf: zie volgende artikel).

Accres

De brief maakt, evenals het rapport van Johanna, melding van het instapniveau uit 2003 en een brief van de VNG van 28 januari 2010, waarin gewezen werd op de indexering als gevolg van het jaarlijkse nominaal accres voor het gemeentefonds. (Zie volgende artikel).

Overige wensen

De andere wensen van de groep zijn:

- Luid de noodklok en laat zien wat we in Nederland dreigen te verliezen, te beginnen op het (verstedelijkte) platteland;
- Lobby voor de voortzetting van de zogenaamde integratiemiddelen bibliotheekvernieuwing veilig te stellen. Deze bedragen € 1,14 per inwoner en worden uitgekeerd in het gemeentefonds aan gemeenten tot 30.000 inwoners. Tot en met 2012 is de uitkering gegarandeerd. Vervalt deze, dan wordt het bedrag zeker geminderd op de subsidie;
- Informeer het SIOB en leg de vraag voor of gemeenten – ook bij bedragen onder het instapniveau – gebruik kunnen blijven maken van dienstverlening digitale infrastructuur die is ontwikkeld met OCW-subsidie.
- Het instapniveau is immers vastgesteld opdat landelijke innovatiesubsidie niet zou “weglekken” in ondergesubsidieerde bibliotheken. Daarom ook moesten gemeenten een verklaring afleggen over de omvang van hun subsidie, anders konden zij geen beroep doen op middelen voor de bibliotheekvernieuwing.”

Gevoelig

De brief zegt dat de schrijvers zich realiseren dat het instapniveau gevoelig ligt in de branche. “Toch heeft datzelfde instapniveau ons geholpen vernieuwing tot stand te brengen die daarvoor ondenkbaar was. We hebben daardoor innovaties van het netwerk kunnen opnemen in onze dienstverlening en beschikbaar kunnen stellen aan de inwoners van ons werkgebied en aan onze abonnees. We hebben daardoor aan het netwerk kunnen bijdragen, ook in financiële zin. En we zijn er in geslaagd te voldoen aan de normen voor certificering, waardoor we een branche hebben waarvan bijna 90% van de organisaties gecertificeerd is.”

Wat er zal verdwijnen

De brief geeft een lijst van wat er dreigt te gebeuren:

- Vermindering aantal openingsuren;
- Sluiting van vestigingen;
- Geen partner meer voor onderwijs, culturele en maatschappelijke instellingen;
- Geen partner voor gemeenten;
- Stoppen met promotionele activiteiten.

***Krimp*end perspectief: zeer verschillende denkrichtingen**

Bij bibliotheken die fors moeten bezuinigen zijn rigoureuze keuzes voor wat betreft de inhoudelijke invulling van het bibliotheekwerk noodzakelijk. Zowel bibliotheken als de bijbehorende gemeenten stellen vaak opnieuw de vraag “waartoe zijn bibliotheken op aard” aan de orde, waarbij in grote lijnen twee zeer verschillende antwoordrichtingen naar voren komen.

Dat stelt **Johanna Kasperkovitz** (van Kasperkovitz beleidsonderzoek en advies) in haar in opdracht van het SIOB en de VOB gemaakte rapport *Een krimp*end perspectief; gemeentelijke bezuinigingen op openbaar bibliotheekwerk in de periode 2010 – 2013.

Basaal: (leren) lezen

De ene richting is zich te beperken tot de meest basale taken van de bibliotheek. “Dit wordt op verschillende manieren ingevuld, van het weglaten van “franje” (tenzij hiervoor aanvullende financiering kan worden gevonden) tot het nog uitsluitend aanbieden van zaken die te maken hebben met (leren) lezen. Deze laatste, meest extreme variant van deze denkrichting komt slechts bij een klein aantal bibliotheken voor, maar is niet beperkt tot kleine bibliotheken met lage subsidieniveaus. Hierbij moet opgemerkt worden dat vooral in landelijke gebieden bibliotheken merken dat hun gebruikers sterk hechten aan de traditionele (uitleen)functie van de bibliotheek.”

Stoppen met boeken

De andere richting is het zoeken naar zeer vernieuwende (en goedkopere) vormen van bibliotheekwerk. “Daarbij wordt naast het afstoten van gebouwen ook gedacht aan het opgeven van aspecten van bibliotheekwerk waar over 10 jaar waarschijnlijk geen vraag meer naar is. Gedacht wordt daarbij zelfs aan het stoppen met uitleenen van boeken en informatieverstrekking geheel anders vorm te geven. Ook deze variant komt nog bij weinig bibliotheken in uitgesproken vorm voor, maar een gevoel van noodzaak tot drastisch vernieuwen wordt door veel bibliotheken genoemd.”

Door bezuiniging geen vernieuwing

Het rapport stelt bij dit laatste vast dat veel bibliotheken in de enquête hebben aangegeven dat door de bezuinigingen juist de vernieuwingsactiviteiten zullen sneuvelen. “Dit heeft overigens vaak betrekking op bovenlokale/provinciale vernieuwingsactiviteiten. Ondanks een duidelijk gevoelde noodzaak tot vernieuwen staat dus juist de bibliotheekvernieuwing door bezuinigingen onder druk.”

Het rapport zegt dat de gesprekken van bibliotheken met gemeenten over de meest gewenste bibliotheekfuncties lokaal zeer verschillende invullingen krijgen. “Waar op de ene plaats wordt ingezet op de rol van de bibliotheek in samenwerking met het onderwijs, wordt dit in een andere plaats juist beschouwd als iets wat buiten de reguliere subsidie valt en alleen met eigen financiering gedaan kan worden. Waar de ene bibliotheek met name inzet op ontmoeting en debat en minder op het uitleenen van boeken, gaat een andere bibliotheek juist terug naar uitsluitend nog zaken die met lezen te maken hebben. Zo ontstaat een zeer pluriforme – anders gezegd: een weinig uniforme – invulling van het begrip bibliotheek.”

Toekomstbestendige visie

Verderop in het rapport, over het omgaan met bezuinigingen, staat dat in het hele land de vraag speelt naar een toekomstbestendige invulling van het concept "bibliotheek".

"Het zou goed zijn deze discussie naar een landelijk niveau te tillen. Daarbij is het belangrijk om ook kleine bibliotheken actief te betrekken bij de landelijke beleidsvorming en extra aandacht te besteden aan de landelijke gebieden met kleine kernen. Op basis van deze discussie zouden nieuwe concepten van de bibliotheek van de toekomst landelijk mee ontwikkeld en overdraagbaar gemaakt kunnen worden."

Maak subsidie grondslag voor afdrachten

Inzake afdrachten van gelden t.b.v. zaken als lidmaatschap VOB e.d. bepleit het rapport *niet* het inwonertal maar de hoogte van de subsidie als grondslag te nemen. Reden: "omdat er in de begroting van dergelijke bibliotheken vaak weinig rek zit, worden de vaste kosten onevenredig hoog en zijn ze vaak slecht te 'verkopen' aan de subsidiërende gemeenten. Deze kosten zijn weliswaar gerelateerd aan het inwonertal, maar in kleine gemeenten is juist vaak de subsidie per inwoner een stuk lager, waardoor er weinig marges zijn."

Hardnekkige getallen

Johanna wijst inzake het instapniveau (= subsidie per inwoner *exclusief* huisvestingskosten) op het feit dat nog steeds hardnekkig de getallen € 11, € 12 en € 15 euro rouleren (€ 11 voor bibliotheken tot 30.000 inwoners, € 12 voor de categorie 30.000 – 90.000 en € 15 voor de groep boven 90.000 inwoners). Het Bibliotheekcharter zegt dat gemeenten het bestaande instapniveau tenminste handhaven. In een brief van 28 januari 2010 aan haar leden over het Charter heeft de VNG de gemeenten hierop gewezen. Ook is aangegeven dat de gebruikelijke indexering (jaarlijks nominaal accres voor het gemeentefonds) kan worden toegepast. De brief noemt de percentages. In 2004 was het overigens licht negatief (- 0,26%), de volgende jaren behoorlijk positief. Toepassing van de percentages laat zien dat het instapniveau in 2009 is:

- tot 30.000 inwoners: € 13,82 per inwoner;
- tussen 30.000 en 90.000 inwoners: € 15,08 per inwoner;
- meer dan 90.000 inwoners: € 18,85 per inwoner.

(Voor 2010 was nog geen accres genoemd).

Het hele rapport staat op de website van het Sectorinstituut: www.sioob.nl.

Opinie

Krimpend perspectief: is er nog één branche?

Wim Keizer

"Geen gemeenschappelijke missie, geen branche, zo eenvoudig is het", zei **Chris Wiersma** van Bibliotheek Almere in maart 2008 in een discussie over de HRM-nota *Leren schitteren*. Als VOB-bestuurslid is Chris Wiersma nu ook lid van de commissie-Strategie. Zou deze

commissie erin kunnen slagen een toekomstbestendige missie voor het openbare bibliotheekwerk in de jaren tien tot dertig, veertig of vijftig van de 21ste eeuw te formuleren waar verreweg de meeste Nederlandse bibliotheken zich in kunnen vinden?

Staat er een nieuwe **Henri Ekhard Greve** op? (Voor de jongeren en zuiver vraaggerichte denkers onder ons: in 1906 grondlegger van het concept “openbare bibliotheek”, met een flink accent op het opvoedkundige element van de collecties. Het concept heeft vrijwel de hele 20ste eeuw gegolden. Zie ook:

<http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/greve>)

Interessante input

Het helder leesbare rapport *Krimpend perspectief* van **Johanna Kasperkovitz**, gemaakt in opdracht van het Sectorinstituut en de VOB naar aanleiding van de gemeentelijke bezuinigingen, levert interessante input op voor de strategiecommissie. De bevindingen zijn weliswaar niet nieuw, regelmatig werd betoogd, o.a. in Bibliotheekblad en in deze Nieuwsbrief, dat het openbare bibliotheekwerk alle kanten op schiet en dat de subsidiebedragen uitgedrukt in een bedrag per inwoner meer dan een factor 3 verschillen. Maar Johanna zet het allemaal nog eens mooi op een rijtje en laat zien waaruit die verschillen bestaan, zowel inhoudelijk als financieel. Zie artikel hierboven.

Instapmodelletjes

Een aantal bibliotheken, vooral in niet-stedelijke gebieden, bevindt zich op of net boven het instapniveau. Door gemeentelijke bezuinigingen dreigen zij daar onder te komen. Andere bibliotheken, vooral in stedelijke gebieden, ontvangen 3 maal zo veel subsidie als het instapniveau.

De vraag is dus of de *instapmodelletjes* van de Suzuki's Alto onder de bibliotheken zich nog in één missie laten vangen en in één branche laten rangschikken met de luxe uitvoeringen van de Audi's 8, nog afgezien van waar je ermee naartoe rijdt. (Hoewel hier wel geldt dat je met beide stilstaat in de file en je misschien maar beter gewoon de trein kunt nemen. Zoals je misschien ook maar beter de iPad kunt kopen dan lid te worden van de openbare bibliotheek...En wie wil er tegenwoordig nog *postbode* of *bibliothecaris* worden?)

90% gecertificeerd

De alarmbrief van **Marijke van der Hoff** c.s. (kijk terug in deze Nieuwsbrief) zegt: “We zijn er in geslaagd te voldoen aan de normen voor certificering, waardoor we een branche hebben waarvan bijna 90% van de organisaties gecertificeerd is. Of we dat kunnen handhaven in de toekomst, is zeer de vraag.”

Plus en min?

Ja, dat is inderdaad zeer de vraag. En ook een vraag is of je indexering moet willen als deze negatief uitvalt. De verwachting is dat het gemeentefonds gaat krimpen en dat er dus voor het accres negatieve percentages zullen komen. Krijgen we een soort “Europa van de twee snelheden” en kan alleen een aantal koplopers nog meekomen in alle noodzakelijke (digitale) vernieuwingen? De Stichting Bibliotheek.nl heeft aangegeven dat als het bezit van de 14 Plusbibliotheken en de

KB wordt gecombineerd er al 80% van de boektitels gevonden kan worden via de *Nationale Bibliotheek Catalogus*. De subsidieregeling aansluiting digitale bibliotheek maakt doelbewust onderscheid tussen deze 14 Plusbibliotheken (daar nog WSF-bibliotheken genoemd, waarvan er overigens twee - Tresoar in Leeuwarden en SAB in Deventer - geen basisbibliotheek zijn) en de rest van de basisbibliotheken. Plusbibliotheken en Minbibliotheken, luxe modellen en instapmodelletjes? En dat allemaal met zeer verschillende bestemmingen?

Uitdaging

Me dunkt, er ligt een mooie uitdaging voor de commissie-Strategie. En vervolgens natuurlijk ook voor Branchevereniging, Sectorinstituut, Bibliotheek.nl en alle bibliotheekorganisatie in het land samen: *collectieve agenda*, weet je nog wel...

Wijziging CAO-akkoord of alleen duidelijke toelichting?

De WOB belegt 22 september een bijeenkomst voor directies/ bestuurders van de WOB-ledeninstellingen waarin de CAO-onderhandelaars (**Marion Mertens**, **Nanno Nanninga** en **Paul Busker**) de knelpunten uit het CAO-onderhandelingsakkoord zullen verduidelijken en zullen voorzien van mogelijke oplossingen. Het gaat om:

- het feit dat werknemers niet vaker dan 1 maal per drie weken verplicht kunnen worden op zaterdag te werken. De leden wilden 1 maal per twee weken handhaven om de bestaande kwaliteit van dienstverlening te kunnen continueren;
- het feit dat het erop lijkt dat in het sociaal plan vergoeding van reiskosten woon-werkverkeer in verband met een nieuwe plaats van werkstelling voor onbepaalde duur geldt.
- de gecreëerde mogelijkheid om binnen kaders (de directeur stelt de openingsuren en werktijden vast) werknemers zelf hun roosters te laten maken.

De uitnodiging schrijft dat er informeel gesproken is met de vakbonden en dat de partijen bereid zijn mogelijkheden te bekijken voor verbetering/verduidelijking/nuancering in een toelichting op het CAO-akkoord.

E-books: toestemming van rechthebbenden vereist

“De Auteurswet regelt dat een auteur het exclusieve recht heeft zijn werk openbaar te maken en te verveelvoudigen. De wet maakt hierop een aantal uitzonderingen, onder meer voor uitleningen van boek-exemplaren – of verveelvoudigingen daarvan – door openbare bibliotheken. De uitzondering geldt voor de uitleningen van werken die op een fysieke drager zijn vastgelegd, waaronder papieren boeken, en niet voor digitale versies van boeken die online worden uitgeleend.” Dat antwoordden staatssecretaris **Marja van Bijsterveldt** en minister **Ernst Hirsch Ballin** op vragen van het Tweede Kamerlid **Mariko Peters** van GroenLinks (zie voor de vragen ook Nieuwsbrief van mei 2010). Zij had o.a. gevraagd of het klopt dat er wel een wettelijke regeling is voor leenvergoedingen van gewone boeken, maar niet voor e-books.

In strijd Europese wetgeving

De staatssecretaris antwoordde verder: “Het invoeren van eenzelfde uitzondering voor e-books zou, los van de wenselijkheid daartoe op dit moment, in strijd zijn met Europese wetgeving. De uitlening van e-books door bibliotheken vindt plaats door deze online – als download-bestand – en voor een bepaalde periode ter beschikking te stellen. Het gaat bij de uitlening van e-books dus niet om uitlening of verveelvoudiging van een exemplaar van een boek als bedoeld in artikel 15c lid 1 Auteurswet, maar om een openbaarmaking van de auteursrechtelijke beschermde (digitale) inhoud van het boek. De Richtlijn Auteursrecht in de informatiemaatschappij biedt lidstaten geen mogelijkheid het online ter beschikking stellen van werken door openbare bibliotheken onder het verhuur- of leenrecht te brengen. Dit betekent dat voor de uitleen van e-books via online ter beschikking stelling dus steeds toestemming van rechthebbenden is vereist. Openbare bibliotheken zullen hierover dus afspraken moeten maken met individuele rechthebbenden.”

“Het e-book is een nieuw medium. De markt is op dit moment nog bescheiden van omvang, maar in potentie zeer groot. Alle betrokken spelers – auteurs, uitgevers, distributeurs en bibliotheken – zijn in deze fase bezig exploitatiemodellen te verkennen en hun positie te bepalen. Daarbij is van groot belang dat er adequate modellen voor legaal aanbod worden ontwikkeld. Uit een door het Ministerie van Justitie georganiseerde expert-meeting op 1 juni jl. is gebleken dat het ontwikkelen van een legale markt voor e-books een grote uitdaging is, waarbij illegale uitwisseling van bestanden en de prijsstelling obstakels kunnen zijn. Evenals voor muziek en films geldt ook voor e-books dat het ontwikkelen van innovatieve bedrijfsmodellen die aantrekkelijk zijn voor consumenten een voorwaarde is voor effectieve handhaving van het auteursrecht op internet. Hierbij is het niet de overheid, maar de markt die aan zet is. Het is hierbij van belang dat de verschillende betrokken marktpartijen (auteurs, uitgevers, boekverkopers en distributeurs) onderkennen dat er een gezamenlijk belang is bij het ontwikkelen van een levensvatbare markt voor e-books”, aldus staatssecretaris en minister.

Restricties

Peters had ook gevraagd of er in de pilots die bibliotheken al uitvoeren restricties worden gesteld aan het aantal keren dat een e-book mag worden uitgeleend en of de staatssecretaris ook vindt dat dit onlogisch is?

Het antwoord luidt: “Een belangrijk kenmerk van digitale media is meervoudig gebruik. Dat zou ook voor het gebruik van e-books in openbare bibliotheken uitgangspunt moeten zijn. Uitgevers behandelen de uitleen van e-books vooralsnog analoog aan de uitleen van papieren boekexemplaren. Dat betekent dat per verstrekte licentie een e-book op hetzelfde moment maar één keer uitgeleend kan worden. Deze limiet hanteren de uitgevers, omdat zij inkomstenderving vrezen bij een ruimhartiger licentiebeleid. Dit knelpunt voor de bibliotheken vormt onderdeel van het overleg dat de bibliotheeksector met organisaties van auteurs en uitgevers zal voeren over het uitlenen van e-books.”

Standpunt VOB

De VOB heeft haar standpunt onder de aandacht gebracht van Mariko Peters en schreef o.a.:

“Momenteel zijn de openbare bibliotheken in gesprek met de organisaties van rechthebbenden om te komen tot een ruimer aanbod e-books tegen aantrekkelijker condities dan momenteel het geval is. Wij hebben goede hoop dat we hierin kunnen slagen, maar gezien de slechte auteursrechtelijke uitgangspositie is dat geen uitgemaakte zaak. De bibliotheken pleiten daarom voor een actievere houding van de staatssecretaris of minister, waarin wordt gemonitord hoe de markt op het gebied van e-books zich ontwikkelt en in hoeverre de rechthebbenden bereid zijn om vrijwillig afspraken op dit terrein te maken waarmee meervoudig gebruik mogelijk wordt gemaakt, zoals ook door de staatssecretaris als uitgangspunt wordt bepleit. Mocht blijken dat rechthebbenden hier niet voldoende toe bereid zijn dan zou op Europees niveau het auteursrechtprivilege voor bibliotheken moeten worden verruimd.”

Meer op: www.debibliotheken.nl.

Medio 2011 aanbod e-books?

- Coördineer en stuur alle activiteiten aan om het gestelde doel te verwezenlijken;
- Selecteer één of meerdere technische platforms en de daarbij behorende aanbieders en zie erop toe dat dit aansluit op huidige en toekomstige infrastructuur, dit alles op een voor bibliotheken duurzame wijze;
- Coördineer en draag zorg voor juridische kaders waarbinnen de benodigde rechten kunnen worden verworven en bevorder dat er concrete afspraken met rechthebbenden worden gemaakt;
- Coördineer *public affairs* en communicatie rond het onderwerp e-books.

Dat zijn de vier opdrachten die het VOB-bestuur, met instemming van SIOB en Bibliotheek.nl, heeft meegegeven aan de “Stuurgroep e-books” die ontstaan is uit de Inkoopcommissie van de VOB (zie ook Nieuwsbrief van juni 2010). De stuurgroep bestaat uit: **Hans van Velzen** (inkoopcommissie), **Lotte Sluyser** (inkoopcommissie), **Coen van Hoogdalem** (commissiesecretaris VOB), **Peter van Eijk** (Bibliotheek.nl), **Clementine Bevers** (secretaris stuurgroep, medewerker Bibliotheek.nl) en **Marian Pater** (SIOB).

Doel

Het doel is: Het verwerven van een strategische positie voor openbare bibliotheken in de markt voor e-books waardoor de gebruiksmogelijkheden voor bibliotheekleden en de sterke maatschappelijke positie van de bibliotheken nu en in de toekomst gewaarborgd blijven.

Projectorganisatie

Voor de uitvoering van de onderdelen techniek, rechten en businessmodellen wordt een projectorganisatie in het leven geroepen, bestaande uit: **Michiel Laan** (projectmanager), **Dennis Eijsten** (projectleider techniek) en **Clementine Bevers** (projectleider rechten en businessmodellen).

De globale opdracht voor de projectorganisatie luidt: Zorg dat het gewenste aanbod van e-books (businessmodellen) gerealiseerd wordt, selecteer partners die het aanbod kunnen en willen realiseren (techniek) en organiseer dat dit ook mag (rechten).

Wat het tijdstip van realiseren van het gewenste aanbod betreft gaat de Stuurgroep uit van een opleverdatum medio 2011.
Zie ook: www.debibliotheeken.nl.

Signalering

Zorg bij *The Economist* over aantasting openheid internet

Onder de kop *The web's new walls* maakt het blad *The Economist* zich in zijn nummer van 4-10 september grote zorgen over aantasting van de openheid van het internet, door zowel bedrijven, netwerkbeheerders als overheden. En bij de laatste gaat het niet alleen maar over de *Great Firewall* van China, maar ook over bijvoorbeeld Australië, waar plannen zijn om via filters kinderporno en instructies om bommen te maken tegen te houden. Het blad noemt dit een dwaze maatregel en zegt dat hij makkelijk te omzeilen is. Traditionele mogelijkheden om de wet te handhaven zijn volgens *The Economist* veel beter dan knoeien in de bedrading van het internet. *The Economist* vindt dat Westerse landen het goede voorbeeld moeten geven aan niet-democratische landen en het internet open moeten houden "Dit blad heeft altijd vrije handel, open markten en flinke competitie in de fysieke wereld voorgestaan. Dezelfde principes moeten ook voor internet gelden."

Zie ook: www.economist.com.

Internetfilters in Capelle?

Het college van B&W van Capelle aan den IJssel heeft besloten dat de lokale bibliotheek als subsidievoorwaarde opgelegd krijgt filters op haar internetverbindingen te plaatsen.

In de gemeenteraad van Capelle (33 zetels) is Leefbaar Capelle met 10 zetels vertegenwoordigd.

Er is een college van 6 wethouders, bestaande uit 3 van Leefbaar Capelle, 1 VVD, 1 CDA en 1 Christenunie/SGP. De bekendste is **Joost Eerdmans** (oud LPF-Kamerlid). Hij trad in april op in het Tros-programma *Regelrecht* met een pleidooi voor internetfilters in bibliotheken.

Overigens heeft Eerdmans niet het bibliotheekwerk in zijn portefeuille. De bibliotheek is het niet eens met de maatregel en bekijkt hoe hier op gereageerd zal worden.

Signalering

Internet: voor concentratie af en toe stekker eruit trekken

Het boek van **Nicholas Carr** *The Swallows: What the internet is doing to our brains* (een uitwerking van het o.a. in de Nieuwsbrief van augustus 2008 gesignaleerde artikel *Is Google Making Us Stupid?* uit de *Atlantic Monthly*) riep o.a. reactie op van de natuurkundige **Robbert Dijkgraaf**, voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen en columnist van NRC Handelsblad.

In zijn column van 28 augustus, met de kop *Unplugged*, neemt hij afstand van al te stellige beweringen, maar signaleert hij toch wel dat er steeds meer onderzoek verschijnt waaruit blijkt dat *multitaskers* helemaal niet zo efficiënt zijn als ze zelf denken. Hij ziet voor de wetenschap grote voordelen in een digitaal verbonden wereld, maar signaleert dat het wel een legitieme vraag is of wat we winnen aan snelheid, schaal en collectieve denkkraft niet een verlies met zich meebrengt waar het concentratie, focus en individuele keuzes betreft. “Het is een wezenlijke verarming als er geen ruimte meer is voor een lange aanloop of een diepe gedachte.”

Als oplossing voor het digitale dilemma ziet hij afwisseling: af en toe de stekker er eens even helemaal uit en periodes van rust inbouwen. Zie voor hele column: weblogs.nrc.nl.

Signalering

Gebruik nieuwe media minder snel dan vaak wordt gedacht

- Het gebruik van nieuwe media, zoals krant lezen via internet of televisieuitzendingen bekijken via internet of de *smartphone*, verspreidt zich minder snel dan vaak wordt gedacht.
- Toch zullen in 2015 breedbandinternet en smartphones hun voorlopers, respectievelijk smalband en ‘gewone’ mobiele telefoons, nagenoeg volledig hebben vervangen.
- Jongeren, hoogopgeleiden, autochtonen, betaald werkenden zijn de digitale voorhoede. Zij lopen voorop bij het uitproberen van nieuwe vormen van media, informatie en communicatie.
- Met uitzondering van de jongeren blijft de digitale voorhoede de ‘oude media’ toch trouw. Zij lezen vaker boeken dan volgers. Zij blijven ook de papieren dag- of opiniebladen lezen, al doen zij dat in combinatie met de bijbehorende websites.
- Jonge voorlopers halen hun nieuws en informatie voornamelijk van (mobiel) internet en gebruiken daarvoor nauwelijks de oude media zoals kranten en opiniebladen.
- Voorlopers hebben een brede belangstelling voor alles wat ‘nieuw’ is en zijn daarnaast ook op andere terreinen actief; zo zijn zij bijvoorbeeld grotere cultuurliefhebbers dan de volgers.
- Bij verspreiding en gebruik van digitale media behoort Nederland tot de Europese top.

Dat zijn volgens een persbericht van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) van 16 september de belangrijkste conclusies uit de nieuwe SCP-publicatie *Alle kanalen staan open*. De SCP-studie is geschreven door **prof. dr. Frank Huysmans** en **prof. dr. Jos de Haan**. Zie voor rapport: www.scp.nl.

Thuisgebruik Volkskrant stopt

Bieblink, met als eerste pilot-project het thuis digitaal raadplegen van de *Volkskrant* (“Thuisgebruik”), houdt op te bestaan. De Volkskrant ziet om *kostentechnische redenen* af van verlenging van de proef. De Volkskrant blijft wel beschikbaar in de Krantenbank.

De Stichting Bibliotheek.nl meldt dat Medialab (Serial Solutions) alle relevante Aquabrowsers gaat aanpassen. Zie verder:

www.stichtingbibliotheek.nl.

Signalering

Op weg naar grote provincies met kleiner takenpakket?

In een artikel *Provincies kortwieken* in *Binnenlands Bestuur* van 20 augustus 2010 signaleert **Jos Moerkamp** dat de kans groot is dat een nieuw kabinet van VVD en CDA, gedoogd door PVV, provincies gaat samenvoegen en hun takenpakket gaat uitkleden.

Het artikel geeft een mooi overzicht van wat er allemaal al aan commissies en rapporten geweest is rondom het middenbestuur.

Volgens Moerkamp is politieke steun voor een open provinciale huishouding nagenoeg verdwenen.

“De taken van de provincies kunnen sterk worden ingeperkt”, stelt de PVV in haar verkiezingsprogramma.

De VVD vindt dat provincies vooral gaan over ruimtelijke ordening, regionale infrastructuur en beheer van het landelijke gebied. “Andere taken – zoals jeugdzorg, cultuurbeleid, arbeidsmarktbeleid, onderwijs en daklozenzorg – worden inclusief budget afgestoten naar het Rijk of de gemeenten.”

Volgens Moerkamp stelt het CDA ongeveer hetzelfde.

De PvdA zegt: “Uiteindelijk is het streven om, op basis van een afgebakende taak- en verantwoordelijkheidstoedeling aan de provincies, tot een gesloten huishouding te komen.”

D66 wil een “beperkt takenpakket en beperkte bevoegdheden in medebewind.”

De opschaling van provincies krijgt brede politieke steun. Alleen de SP denkt nog aan schaalverkleining.

Voor hele artikel zie: www.binnenlandsbestuur.nl.

Opinie

Besloten forum voor directies van leden-instellingen VOB

Wim Keizer

De VOB is begonnen met een *besloten* forum op LinkedIn, alleen voor directies van haar leden-instellingen.

Zie www.debibliotheeken.nl.

In een e-mail aan de maillijst van het NvD (waar ik als redacteur van de Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk – mede bekostigd door het NvD - opsta) werd dit als volgt aangekondigd:

“Beste collega’s, medestrijders voor de openbare bibliotheek, Onze brancheorganisatie, de Vereniging van Openbare Bibliotheken vernieuwt haar communicatiemiddelen. Zo is er door en voor de nieuwe VOB een digitale plaats voor ontmoeting en debat voor bibliotheekdirecteuren gemaakt. Deze vind je op LinkedIn. Zie <http://tinyurl.com/38cw2cl>.

Ik raad ieder aan zich daar aan te melden en deel te nemen aan het gesprek over de toekomst van bibliotheken, het bibliotheekvak, en alles wat daar bij komt kijken.

*Met vriendelijke groet,
Francien van Bohemen”*

Toen ik mij aanmeldde, ontving ik de volgende reactie:

“LinkedIn Groups

- **Group:** Vereniging van Openbare Bibliotheken

• **Subject:** *Helaas*

Dit forum is van en voor directeurs van openbare bibliotheken en verwante organisaties, kortom leden van de VOB. Helaas moeten we je daarom teleurstellen."

Instellingen zijn lid

Als voorstander en bevorderaar van open discussies over "de toekomst van openbare bibliotheken, het bibliotheekvak en alles wat daarbij komt kijken" liet ik **Francien van Bo-hemen** en **Ap de Vries** weten niet blij te zijn met deze afwijzing. Ik heb er ook op gewezen dat de VOB geen directeurs als lid kent, maar instellingen (bibliotheken en PSO's). Dus dat de zinsnede *kortom, leden van de VOB* in de afwijzing niet klopt. Ik vroeg om een toelichting op dit nieuwe VOB-beleid.

Vier redenen

Ap de Vries gaf me de volgende verklaring:

"Ten eerste: het feit dat bibliotheekinstellingen lid zijn van de VOB, betekent nog niet dat de VOB er is voor alle medewerkers in die instellingen. De leden van de VOB worden vertegenwoordigd door de directies. De VOB is een brancheorganisatie en richt zich op de collectieve belangen van de branche, in termen van ondernemersbelangen (positionering en belangenbehartiging van de bibliotheken in het beleidsveld en in de markt opdat condities geschapen worden waardoor op lokaal niveau gewerkt kan worden aan (financiële) continuïteit, maatschappelijk draagvlak, marktontwikkeling). Zaken waarvoor het management verantwoordelijk is. Daarnaast staat de VOB op het punt om te fuseren met de WOB. Dan ontstaat er nadrukkelijk een focus op de werkgever en het werkgeverschap > gevormd door de directies / het management van de lid-organisaties. Zoals ik al zei op mijn eerste ALV: De VOB/WOB zal focussen op maatschappelijk ondernemerschap, eigentijds werkgeverschap en modern leiderschap van bibliotheekorganisaties. Doelgroep voor onze activiteiten is dan: directeurs/(bestuurders), management en de staf in de bedrijfseconomische hoek. Dat is een inhoudelijk beargumenteerde strategie, maar qua haalbaarheid ook een noodzakelijke: je kent de omvang van het VOB/WOB bureau. Maar ook bij grotere omvang zou ik zo'n keuze voorstaan. Vergelijk het met vele andere branche/ werkgeversverenigingen. Directeuren staat het natuurlijk vrij om de communicatie-uitingen van de VOB door te geleiden naar anderen in hun organisaties. Maar zij maken dan de keuze, wij plaatsen hen niet voor het feit door zelf die keuze al te maken.

Ten tweede: van verschillende kanten bereikte ons het verzoek om een eigen kanaal voor directeurs te hebben, een eigen platform, voor uitwisseling en meningsvorming, zonder dat direct ook al andere partijen gaan meekijken en meepraten. Dus waar men zich meer vrij voelt en over de eigen specifieke kwesties kan praten (zoals de arbeidsvoorwaardenontwikkeling in de sector vanuit werkgeversbelang). Nu de groep via LinkedIn in de lucht is loopt het redelijk storm met aanmeldingen en krijgt de moderator - Francien - positieve reacties op het initiatief en de overwegingen erbij. Overigens: je weet dat de VOB op dit front nauwe contacten onderhoudt met het NvD en dat beide partijen streven naar samenwerking (komt al concreet van de grond) en afstemming en in de toekomst wellicht nog een stap verder.

Ten derde: gezien het bovenstaande zal het je niet verbazen dat ik stel dat deze LinkedIn-groep niet bedoeld is om te discussiëren over

de toekomst van het bibliotheekvak, maar over de toekomst van de bibliotheekorganisaties in het Nederlands maatschappelijk bestel, vanuit een ondernemers/werkgeversperspectief. Discussies over de inhoud van het vak moeten ook gevoerd worden maar horen elders thuis, op plekken waar inderdaad meer groepen binnen het bibliotheekveld kunnen mee discussiëren. Ik zal daar mijn moderator nogmaals op wijzen.

Ten vierde: het staat eenieder vrij nieuwsgroepen en platforms e.d. te beginnen op de sociale media en bij de toegang voorwaarden te stellen. Ook de VOB maakt daar nu gebruik van. Mijn inschatting is dat in de afgelopen jaren eenieder en zeker in het bibliotheekveld meer bronnen en platforms ter beschikking heeft gekregen dan ooit. We en dus ook jij zijn er wat dat betreft alleen maar op vooruit gegaan (als je dat vooruitgang wilt noemen).

En als laatste permitteer ik me een persoonlijke opmerking: als er 1 is die goed ingevoerd is in het bibliotheekveld en alle fracties en facties daarin, dan ben jij het wel. Je hebt al zoveel informatiebronnen...

Zonder (directe) toegang tot dit platform zal dat weinig uitmaken; m.a.w. ik schat in dat dat niet essen-tieel voor je zal zijn." Tot zover Ap de Vries.

Essentieel?

Dat laatste kan waar zijn, ook het NvD heeft een forumsite (van Ning) en daar discussieert helemaal niemand. Maar ik maak toch liever zelf uit of iets wel of niet essentiële informatie bevat. En denk niet dat de informatie me komt aanwaaien. Wie goed geïnformeerd wil zijn, moet daar zeer veel moeite voor doen. Dat geldt ook voor mij. Overigens is het verhaal van Ap de Vries aanzienlijk genuanceerder dan de oproep aan het NvD en het summiere berichtje aan de afgewezen aanmelders.

Ik vroeg Ap wie er precies worden gerekend tot "directeuren", "directies", "het management", termen die hij door elkaar gebruikt. Hij antwoordde met "directeur" te bedoelen: de eindverantwoordelijke voor een organisatie en in WOB-termen: degene die formeel de werkgeversfunctie vervult.

Oproep

Als medestrijder voor openbaarheid (waarin openbare bibliotheken voorzien, maar lang niet als enige) wens ik management, directies en directeuren die er zin in hebben succes met hun besloten discussies over "de toekomst van de bibliotheekorganisaties in het Nederlands maatschappelijk bestel, vanuit een ondernemers/ werkgeversperspectief". Ik hoop ook dat ze een besloten VOB-forum een verstandige besteding van een deel(tje) van hun contributiegelden vinden.

En wie, net als ik, vindt dat discussies over de *openbare* bibliotheek *gewoon* het beste in openbaarheid gevoerd kunnen worden (als goed voorbeeld voor de samenleving), raad ik aan gebruik te blijven maken van openbare middelen als de forumsite *Bibliotheek 2.0* (hoewel anonieme en pseudonieme bijdragen me ernstig tegenstaan), *Bibliotheekblad* en de *Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk*.

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD).

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren,

www.libraryservices.nl/nvd of www.netwerkvandirecteuren.nl.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u de redacteur op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient discussie *in het openbaar*. Reacties zijn van harte welkom en worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaild aan wkeizer@soobbozh.nl.